

»Vsi ljudje morajo imeti grob!«

Petra Janša, foto: Robert Fojkar, P. J.

»Leta 2009 so prebili 12 pregrad, da bi prišli do žrtev Hude jame. 2015 so postavili pregrado, da bi bili večno zaprti,« je po ogledu Barbarinega rova v Hudi jami na Twitterju zgroženo zapisal raziskovalec in publicist Roman Leljak.

V soboto, 18. julija, s(m)o ljudje pred Barbarinim rovom v Hudi jami množično podpisovali pristopno izjavo Društva Huda jama. Cilj društva je, da s svojim delovanjem domači in mednarodni politični javnosti da jasno vedeti, da je zanje

edino sprejemljivo, da se posmrtni ostanki takoj pokopljejo na človeku primeren način. Kaj je ljudi po ogledu rogov rudnika Huda jama vodilo k podpisu in kaj si mislijo glede novega zakona o prikritih vojnih grobiščih ter pokopu žrtev, lahko preberete v nadaljevanju

članka. Uvodoma je treba opozoriti tudi na zaplet, ki se je zgodil pred ogledom rova. Skrbnik Ivan Kenda namreč sklepa ministrstva (za okolje in prostor) o odprtju ni dobil, je pa soglasje za ogled rogov rudnika Huda jama dobilo Društvo za ureditev zamolčanih

grobov, ki ga vodi publicist in raziskovalec Roman Leljak, ki je ogled tudi organiziral. Kdo je hotel Leljaku ponagajati, se uradno ne ve, dejstvo pa je, da mu poskus ni uspel. Tako je okoli 300 ljudi iz vse Slovenije, med njimi izseljenci iz Avstralije in drugih držav, imelo

možnost videti »rov smrti«, v katerem so komunistični revolucionarji po drugi svetovni vojni na okruten način pobili blizu 3.000 ljudi, med njimi ženske in otroke.

Nova pregrada Pred šestimi leti so raziskovalci v rovu Hude jame na koncu dobrih 300 metrov rudniškega jaška za dvanajstimi pregradami, po izkopanih ogromnih količinah gradbenega materiala,

Okoli 300 ljudi iz vse Slovenije in drugih držav je imelo možnost videti »rov smrti«, v katerem so komunistični revolucionarji na okruten način pobili blizu 3.000 ljudi.

V soboto, 18. julija, s(m)o obiskovalci pred Barbarinim rovom v Hudi jami množično podpisovali pristopno izjavo Društva Huda jama. Posmrtni ostanki žrtev se morajo takoj pokopati na človeku primeren način.

zagledali grozljiv prizor: osem plasti mumificiranih trupel, 432 žrtev zunajsodnih poveljnih poveljev. Še hujše presenečenje pa je raziskovalce čakalo ob odkritju skeletov pobitih, ki so jih rablji pometali v 45 metrov globok vertikalni jašek. »Nekaj čez 300 skeletov so iznesli, v jašku pa jih je ostalo še vsaj 2.000. Vendar so se dela v Barbarinem rovu iz meni neznan razlogov preprosto ustavila,« je skupinam po 40 obiskovalcev pri mreži, ki jašek z 2.000 skeleti loči od rova, razlagal Roman Leljak. Najdene skelete pomorjenih so raziskovalci pobrali, jih naložili v nekakšne gajbice in jih preselili v drug jašek, tako da na nepojmljivi zločin opozarja le kup razpadajočih obuv pobitih. »Bojim se, da z novosprejetim zakonom žrtve ostanejo, kjer so, v jašku torej,« je razočarano razlagal Leljak. Po Leljakovih besedah tak zakon ne rešuje ničesar, to bi rešil šele izkop posmrtnih ostankov pobitih in njihov civilizirani pokop. »Kako lahko nekdo kraj zločina, morišče

torej, spremeni v kraj zadnjega počitka pobitih!? Zahteva Društva za ureditev zamolčanih grobov je, da se ostanki pobitih tako v Hudi jami kakor tudi na drugih poveljnih moriščih po Sloveniji izkopljejo in prenesejo v kostnice. V Mariboru že imamo eno, druga bi lahko bila na Teharjah, tretja nekje v bližini Ljubljane. V nekaj letih bi bil problem rešen, svojci pa bi dobili kraj spomina, kjer bi lahko položili cvetje ali prižgali svečko. Ta država je doslej za odkrivanje morišč porabila več kot šest milijonov evrov – samo za Hudo jamo poldrugi milijon. In ko bi bilo to opravljeno, bi lahko Barbarin rov postal spominski center na slovenski genocid,« je še dodal Leljak in ošvrknil zgodovinarja Jožeta Dežmana, da je v duhu pred dnevi sprejetega zakona že poskrbel, da bo morišče postalo grobišče, saj je dostop do jaška z ostanki 2.000 pobitih zavaroval z dvojno kovinsko mrežo. »Danes sem osupnil. V Hudi jami so posmrtni ostanki zaprti z zaporniško celico ... Grozno!« je med drugim kasneje na Twitterju zapisal Roman Leljak.

Primer Litve V Litvi rabini pokopljejo najdenje posmrtni ostanki žrtev holokavsta kar brez

zakona. Nedavno smo lahko na spletni strani European Jewish Congress prebrali novico, da so v mestu Šiauliai po pritožbi judovske skupnosti in glavnega državnega rabina ustavili izkop žrtev holokavsta. Občinski uradnik Martynas Siurkus je tako dejal, da se bo graditev ceste ustavila, dokler ne bodo zagotovili ustreznega pokopa posmrtnih ostankov ljudi, ki so bili umorjeni in pokopani v množičnem grobišču. Litovski predsednik judovske skupnosti Faina Kuklianski je pohvalil sodelovanje občinskih mož z judovsko skupnostjo, da so se hitro odzvali in rešili težavo. Arheolog Audrone Sapaite, ki je bil zadalžen za preiskavo, je dejal, da so prav na tistem kraju našli posmrtni ostanki 40 ljudi. Vseh žrtev nacističnega streljanja je približno 700, narodnost žrtev pa je neznana. Pred drugo svetovno vojno je bil Šiauliai dom okoli 6.600 Judom. Mnogi so pobegnili v Sovjetsko zvezo, več sto tistih, ki so ostali, pa so nacisti z litovskimi pomagači leta 1941 umorili. Ob tem se je treba vprašati, kje so razlogi, da se predstavniki Katoliške cerkve niso obrnili na državo, da bi tudi v Sloveniji dostojno izkopali in pokopali vse žrtve komunistične revolucije. ■

Pričevanje ljudi po ogledu Barbarinega rova v Hudi Jami

Vidno pretreseni, nekateri tudi s solzami v očeh ter s svečkami in križem v rokah, so se ljudje po ogledu nesrečnega kraja le odprli in mi zaupali svoja občutja. Nekateri so dejali, da raje ne bi nič povedali, češ da imajo otroke in vnuke. »Saj veste, imajo službe in jih lahko izgubijo.« Leta 2015 se ljudje še vedno ne upajo niti govoriti o grozotah komunistične revolucije, kaj šele fotografirati. Je to svobodna država, vas vprašam?

Marcus Tischler, Leibniz (Lipnica)

»Dobro je, da se ljudem pokaže, kaj se je dogajalo. Tudi ljudem v Avstriji, saj smo danes tukaj tudi ljudje iz avstrijske Koroške. O tem je treba govoriti. Da se ljudje o tem, kar se je zgodilo nekoč, pogovarjajo doma.«

Dejan Škvarč, Vipava

»Treba je težiti k resnici, k dostojnemu pokopu človeka ne glede na to, kdo in kaj je bil. Tem ljudem se je zgodila grozna krivica, bili so po nedolžnem obdolženi, zasramovani. To mora popraviti vsaka civilizacija na ta način, da te ljudi rehabilitira in da resnica pride na dan. V tem primeru je stvar šla tako daleč, da so tudi njihove otroke zasramovali, kar je

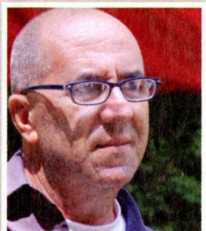
privedlo do razklanega naroda. Zato je državljanska vojna najhujše zlo, ki lahko doleti narod.«

Iva Brinovec, Letuš

»Zelo sem razočarana zaradi zakona, ki je bil sprejet, in ne morem razumeti, kako ga je lahko NSi podprla. To se mi zdi zelo nesprejemljivo. Drugo pa, kar je povedal gospod Leljak, novi zakon sta pisala sodobna zgodovinarja, katerima smo zaupali, zdaj pa je zaupanje splahnelo. Sprevrženo se mi tudi

zdi, da je tu napis vojno grobišče, to je povojno morišče. Ko pa sem šla v rov, je bilo grozno. Razmišljala sem o ljudeh, ki so vedeli, da gredo v smrt, po trije skupaj zvezani. Nedojemljivo. Še bolj nedojemljivo pa se mi zdi, da jih naša država ni sposobna pokopati. Dokler vsakdo od teh žrtev ne dobi groba, četudi v kostnici, tako dolgo ne bo sprave in miru ter prihodnosti. Narod bo še vedno razdeljen. Upam, da bo prišla na oblast normalna vlada, ki bo ta zakon razveljavila. To si želim.«

Vanče Tegov, Celje

»Zakon, ki je bil sprejet v parlamentu, nikakor ne odraža pravega stanja v slovenskem ljudstvu glede pietetnega pokopa in kar je bilo v zvezi s povojnimi poboji na Slovenskem. Tisti, ki so pomagali pri sprejetju zakona, so naredili medvedjo uslugo vsem povojnim pobitim in njihovim svojcem, ki s takim zakonom ne bodo prišli do pietetnega pokopa in ne bodo odkrili, kdo jih je na tak barbarski način pobil in še

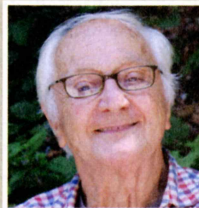
na bolj barbarski način vrgel v rudniške jaške. Ta zakon nima niti moralnega niti pietetnega pomena in ne sme zdržati, četudi je sprejet. Ne sme priti v življenje in se izvajati.«

Marjetka Kozlovič, Koper

»To, kar so naredili sedaj, se pravi zakon, ki ga je potrdila tudi Ljudmila Novak iz NSi, je treba obsoditi. Ko sem šla na romanje v Čenstohovo na Poljskem, smo se na poti ustavili tudi v Auschwitzu. Bil je to čas šolskih izletov, meseca maja meseca in tam je bilo največ nemških avtobusov. Pripeljali so

namreč otroke, da jim pokažejo, kaj se je dogajalo. Nemci so naredili katarzo, naši je ne bodo. Nemških avtobusov je bilo več kot poljskih, pa je bilo to na Poljskem, me razumete? In dokler bodo pri nas to skrivali, da mladina ne bo tega vedela, bo lahko moj sin še vedno govoril: 'Pa kaj si ti mama na ta pravi strani?' Ima namreč prijatelje, ki so sami levičarji. Odgovorim mu: 'Ja, vedno sem bila demokratka in sem še vedno. Ko boš videl, kaj se je tu dogajalo, boš videl, da je bil Janez po nedolžnem zaprt, je bil politični zapornik in boš tudi to razumel. Moj sin živi namreč na Kubi. Kdo hodi tja? Tisti, ki so polni denarja, ne tisti, ki ga nimajo. Razumete? In če bi mi te zločine odkrili prej, se Srebrenica mogoče ne bi zgodila.«

Janez Zupan

»Prišel sem, da si ogledam državno sramoto in da Milan Kučan neha imenovati Forum 21. Če ne veste, vas spomnim, da je prvi zapor po procesu JBTZ imel v samici s številko 21. Zame je to povezano. In Kučan še kar vztraja in komaj čakam, da ga enkrat ne bo več.«

Franc Jevšek

»Slovincem naj se razjasnijo glave in naj že enkrat spregledajo. Naj ne bodo slepi. Naj imajo spoštovanje do mrtvih ter vseh ljudi, soobčanov. Naj bodo bolj poštenji in prijaznejši, bolj veseli. To, kar pa se je tukaj zgodilo, se mora rešiti v najkrajšem času, da bo enkrat konec te manije, in to na človeški način in ne barbarskega.«

Jože Vogrinec, Canberra, Avstralija

»Slovenija nima interesa, da bi se to razčistilo. Kot sem se pogovarjal z organizatorjem dogodka, tudi on ne vidi, da bi država imela interes, da bi pokopala te ljudi. Ne zanima jih, kdo so storilci teh zločinov. Ne v eni ne v drugi stranki. To ne pelje nikamor. Tega se ne bo predelalo in razkrilo. Vse judovske države predelajo zgodovino, v Sloveniji pa se nikamor ne premakne. Vsak ima svoj interes. Slovenci niso sposobni vladati in imeti svojo državo. Sam živim v tujini celo življenje in vidim, da Slovenija nima interesa predelati teh kriminalnih dejanj. V Sloveniji ste še daleč od demokracije.«

Lucija in Ludvik Lednik, Jurklošter

»Zakon je čista katastrofa. To svinjarijo bo sposobna razčistiti in urediti šele naslednja generacija.«

»Bolje, da zakona ne bi bilo.

Ljudem mečejo pesek v oči, saj jim ne povedo, da gre tu za morišča in ne grobišča. Morišče in grobišče, to je bistvena razlika. Najprej bi se morali zmeniti, kje naj bi se nesrečniki pokopali, ne pa da kar počez sprejemo zakon, tako kot se pri nas vse dela. Sprejme se zakon, potem ga pa po navadi tako ali tako ne izvajajo. A to se bo zgodilo ne glede na to, da rinejo glavo v pesek kot noji, grobovi kličejo. In v Sloveniji je tako stanje tudi zaradi tega. Dokler narod ne bo razčistil sam s sabo in ne bodo jasno in glasno povedali, kaj in kdo je to naredil – ne samo da žrtve pokopljejo in jim dajo neke table ter postavijo spomenike –, do takrat ne bo sprave, miru in napredka.«

Miha Mravlje

»Moj oče je izgubil sedem stricov po vojni in ne vemo, kje so. Zakon, ki so ga sprejeli, ni v redu. Bolje bi bilo, da bi imeli vsi svoj grob. Komunisti bi bili bolj veseli, če bi ostali kar v jami.«

Božidar Belc, Trebnje

»To je zgodovina, ki jo je težko opisati tistim, ki je niso doživeli. Mladina pa je bila vzgojena po njihovi logiki. Resnica ni prišla na svet, ker je danes mladina že okužena s to logiko. Njihovi učitelji so bili s partizanske strani in so svojo teorijo prenašali naprej. Mlajši kader so toliko spremenili, da tega, kar se je tu dogajalo, ne verjamejo. Razen tistih, ki so bili katoliško vzgojeni ali so bili njihovi

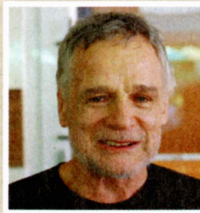
pri domobrancih, četnikih ali beli gradi, samo teh ljudi je danes vedno manj. To, kar se je dogajalo, je sedaj treba prenašati iz roda v rod.«

Roman Leljak, Radenci

»Danes je Barbarin rov obiskalo 300 ljudi. Mislim, da je eden bolj množičnih obiskov do sedaj. Naporno je v manjših skupinah večkrat iti na ta kraj zločina, a vseeno menim, da je prav, da čim več Slovencev to vidi, ker se na ta način lahko resnično približajo strahote, ki so se takrat dogajale. V soboto, 25. 7.

2015, bomo ogled ponovili in upam, da bomo to delali še naprej. V vsakem primeru pa je to namenjeno samo enemu cilju: da se slovenska, predvsem politična javnost zaveda, da prizorišča zločinov ne morejo postati grobišča, še posebej ne vojna grobišča. Prizorišča zločinov bodo vedno ostala prizorišča zločinov, ljudi pa je treba pokopati na človeku primeren način. Le tako bomo začeli oproščati drug drugega za dejanja, ki so se dogajala. Takrat bodo potomci vseh teh žrtev lahko segli v roke nasprotni strani. Če pa bodo ostali na prizorišču zločina, razmetani tako, kot so tu v Hudi jami, pa menim, da je vse to zaman. Povedal bi tudi, da bo 18. septembra ustanovni sestanek Društva Huda jama, katerega člani delamo po vsej Evropi: v nekaterih mestih Nemčije, Avstrije, Francije, Hrvaške ZDA in Kanade. Namen društva je samo eden: opozoriti javnost, predvsem pa slovenske, hrvaške in druge evropske politike, da ne bomo pustili, da se Huda jama spremeni v vojno grobišče in da se morajo v najkrajšem času te žrtve pokopati na človeku primeren način. Huda jama pa lahko ostane kot prizorišče zločina in v opomin vsem, kaj se je tu dogajalo. Rekel bi še to, da imamo dovoljenje ministrstva (za okolje in prostor) za ogled Hude jame tudi za naslednjo soboto.«

Marjan Turjan, Ljubljana

»Prišel sem zaradi tega, ker groba stare mame še zdaj nismo našli. Nekje na Primorskem mora biti. Prišel sem zato, da bom lahko vnukom bolj kredibilno povedal, kaj se je dogajalo.«

Suzana Kavaš, Velenje

»Danes sem iz naše družbe, ki smo se pripeljali v Laško, najmlajša članica. Imela sem čast, da sem se lahko udeležila ogleda Hude jame. Povedati moram, da sem hudo pretresena, šokirana in zgrožena, da se je kaj takega dogajalo po vojni. Res da tam piše vojno grobišče, a po podrobnejši razlagi gospoda Leljaka je bilo to v povojnem obdobju, v Bar-

barinem rovu pa so pobili tudi ženske in otroke in jih brez oblačil in brez vsega vrgli v jamo, globoko 40 metrov. Med ljudmi, ki smo poslušali in si ogledovali jamo, je bila tudi mlajša obiskovalka, ki je iskreno in nedolžno vprašala, zakaj so te ljudi pobili. Gospod Leljak ji je v nekajminutnem mirnem in razumnem odgovoru poskušal pojasniti, kaj se je dogajalo. S tem je razložil tudi meni, da sem lahko razumela povojno zgodovino Slovencev, ki pa me je globoko pretresla. V šoli nas niso učili, da je še veliko ljudi brez imena, brez svojega spomenika, groba in da čevlji, ki smo jih videli v rovu, gre za več sto parov čevljev, dejansko dokazujejo, da so notri ljudje, za katere danes ne vemo niti imena in priimka. Imela sem izredno čast in priložnost, da sem bila deležna ogleda Hude jame. Sedaj bolje razumem stvari, ki so mi bile do danes neznane. V Velenju nam lokalni mediji ne govorijo o teh grozotah, o teh nedolžnih ljudeh. Lahko bi bila med njimi tudi jaz ali moja mama ... Tudi v naših koncih je marsikdo izginil in še danes ne vemo, kje leži. Prav bi bilo, da se učni sistem v osnovnih šolah spremeni in dopolni s temi dogodki, saj ni več smiselno, da se to prikriva, ko pa že golobčki na strehi oznanjajo, da je prišlo do zločinov, ki so do danes ostali nekaznovani.«

Peter Breznik, Velenje

»Star sem malce čez petdeset let in tudi mene so v šoli učili o zgodovini zmagovalcev. Danes pa bi bil že čas, da bi se v šolah po vsem tem času seznanili tudi z drugačno resnico oziroma da bi prišli do tistega, kar se je v resnici takrat dogajalo. Pot do tega je verjetno kar dolga. Tistih, ki so to počeli, verjetno ni več, mi pa bi

si lahko nalili čistega vina. Da ljudi zmečejo v jamo in da je sedemdeset let po vojni ljudi še vedno sram. Mene ni nič sram, mogoče tiste, ki so to počeli. Mi bi morali kot narod reči, da hočemo imeti to razčiščeno. Dajmo jih izkopati, dajmo jim grob in svoj mir, ne pa da bomo še 300 let ugotavljali, kdo je bil kriv. Saj tistih že dolgo ni več. Škoda je, da ne moremo izvedeti prave resnice, ki ni komunistična. Domobranci so branili le svojo kožo. Saj partizani niso bili komunisti. Malo te je sram, ko vidiš vse to. Kje živim? Dokler se resnica ne bo razkrila, ne bo miru. Dajmo jim grob, ne pa da ljudje ležijo v gajbicah.«

Lojze

»Grdo rečeno – svinjarija. Slovenec pobijal Slovenca, ne moreš verjeti. Za dva strica in bratranca ne vem, kje sta. Ali sta v Rogu ali tu. Niti jim ne moreš prižgati svečke. Žalostno. Soditi bi morali tistim, ki so to storili. Moji ženi so leta 1942 pobili tri bratrance in strica, potem pa se je začelo domobranstvo. Saj se ne bi, če jih ne bi pobijali. Domobranci so partizani naredili sami.«